

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «РОБОЧІ МАШИНИ»

Трутен С.С., Пашинський Л.М.

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка

У статті розглядається зміст поняття «самостійна навчальна робота», аналізуються шляхи її організації під час підготовки студентів до аудиторних занять з навчальної дисципліни «Робочі машини» у педагогічному вузі.

Ключові слова: самостійна навчальна робота студентів, педагогічний вуз, «робочі машини», підготовка до занять, ІНДЗ, курсова робота.

Постановка проблеми. Однією з основних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти є виховання високоосвіченої активної особистості, спроможної реально вплинути на темп і якість розбудови освітянського простору в Україні. Вимоги сучасного суспільства до фахової підготовки вчителів передбачають необхідність ефективного пошуку оптимальних шляхів оновлення системи освіти, нового підходу до організації навчально-виховного процесу, розробки таких методів і форм навчання, які можуть забезпечити надання необхідних знань студентові в залежності від його індивідуальних здібностей і потреб.

У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває проблема формування самостійності мислення студентів, уміння отримувати і аналізувати інформацію, знаходити адекватні рішення для розв'язання проблемних ситуацій, використовувати в практичній діяльності нові інформаційні технології.

На сучасному етапі розвитку вища школа поступово переходить на нові методи навчання – від традиційної передачі інформації до керівництва самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Неможливо навіть уявити подальше удосконалення процесу навчання і виховання майбутніх вчителів без добре організованої самостійної роботи студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній літературі можна зустріти різні визначення самостійної роботи студентів, зміст яких ґрунтується на спробі авторів поєднати її з ознаками певних традиційних категорій дидактики. Так, В.А. Козаков визначає її за процесуальною ознакою навчання, як частину навчальної роботи, що повинна бути обов'язково виконана, як своєрідний мінімум, який гарантує здобуття знань і практичних навиків [3, с. 92]. І.М. Чередов розглядає її за способом організації навчального матеріалу і учнів, визначає її як форму організації навчального процесу [6, с. 81]. Б.П. Єсіпов визначає самостійну роботу за ступенем педагогічного керівництва з боку викладача і відведеним на її виконання часом [2, с. 76].

Визнані дидакти А.М. Алексюк [1], П.І. Підкасистий [4] самостійну роботу розглядають як засіб формування творчо-інтелектуальних знань і вмінь. Відсутність єдності у підходах вчених до визначення самостійної роботи студентів затруднює осмислення змісту і застосування її в навчальному процесі, ускладнює осмислення викладачами своєї ролі у ставленні до студентів, які самостійно працюють над освоєнням навчального матеріалу.

Тому метою даної статті є розкриття нових підходів до ефективної організації самостійної роботи студентів на прикладі підготовки студентів до аудиторної та позааудиторної роботи з курсу «Робочі машини».

Процес створення системи навчання як організованого цілого, в якому взаємодія складових важливіша від кожної окремої частини, може забезпечити необхідні передумови самостійної роботи в залежності від індивідуальних особливостей студента, що сприятиме реалізації важливої мети – формуванню його самостійності.

Виклад основного матеріалу. Викладач у процесі організації самостійної роботи студентів поетапно здійснює її функціонування:

- планування (визначення цілей та методів їх досягнення);
- процес організації (забезпечення взаємозв'язку окремих компонентів системи навчальної діяльності);
- керівництво (поточний та підсумковий контроль діяльності студентів з наступною корекцією для досягнення мети);
- зв'язок (передача інформації, яка забезпечує прийняття власних рішень студентом) [4].

Самостійна робота майбутніх вчителів над вивченням дисциплін спеціальної фахової підготовки повинна бути організована таким чином, щоб реалізувати основні функції: пізнавальну, самоосвітню, прогностичну, корегуючу та виховну.

Такі актуальні завдання, як професіоналізація навчання, виховання у студентів потреби у знаннях, формування у них пізнавальної розумової активності і самостійності, здатності до творчості, можуть бути ефективно розв'язані у педагогічному вузі під час фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання. Так, на спеціальності «Технологічна освіта» в процесі вивчення дисципліни «Робочі машини» через систему завдань для самостійної роботи викладач має реальні можливості створювати необхідні умови для поєднання творчих пізнавальних дій і поступової зміни мотивації учіння – від зовнішньої стимуляції з боку викладача до більш глибокої внутрішньої мотивації студента.

Суттєвою умовою успішної організації продуктивної самостійної навчальної роботи студентів є озброєння їх методичними основами.

Досвід показує, що організацію такої роботи можна розглядати, як одну з найважливіших умов успішності навчальної діяльності. В основу організації аудиторної та позааудиторної самостійної роботи студентів нами покладені такі принципи:

- формування у студентів стійкої позитивної мотивації самоосвіти й самовдосконалення;
- точне планування з урахуванням норм часу, змісту, об'єму і видів самостійної роботи;
- створення методичних рекомендацій з окремих тем і розділів навчальних дисциплін;
- навчання студентів навичкам самостійної роботи;
- самостійна навчально-пізнавальна діяльність;

оволодіння знаннями базується на загальних закономірностях ознайомлення з додатковою літературою [2].

Змістова роз'яснювальна робота з ознайомлення студентів із методикою позааудиторних занять і опрацювання наукової літератури значно впливає на активізацію їх навчальної діяльності.

Стимул для самостійної роботи створюється на проблемно-пошукових лекціях і лабораторних заняттях. Поставлена проблема спонукає студента самостійно вивчати і аналізувати додаткову літературу.

У вищій школі є такі форми самостійної роботи, які потребують довготривалої самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Це курсові та дипломні роботи, а також спеціальні навчальні і дослідницькі завдання. Їх виконання планується і здійснюється у наукових проблемних групах під керівництвом викладача індивідуально кожним студентом. Співпраця викладача і студента у процесі наукової роботи відіграє важливу роль в оволодінні студентом методикою наукового пізнання та навичками самостійної пошукової роботи, яка здійснюється у різноманітних формах: від збору первинних матеріалів і початкової їх обробки до розробки питань із заданої наукової тематики і виконання роботи в цілому. У плані роботи проблемної групи студенти отримують індивідуальні завдання.

Виконання таких завдань вимагає умінь працювати в бібліотеці, допомагає проявляти певний ступінь інтелектуальної активності та розвивати творчі здібності і уміння самостійно здобувати знання в процесі навчання у вузі і після його закінчення.

Так, методично правильно організована навчальна діяльність студентів в процесі вивчення деталей швейної машини в курсі «Робочі машини» сприяє формуванню умінь працювати з науковою літературою, виділяти і розрізняти головну та другорядну інформацію, здійснювати критичний аналіз та виражати власне ставлення до змісту, формулювати узагальнення і робити висновки. В кінцевому результаті це дає можливість підготувати майбутніх спеціалістів, які мають прагнення до безперервної самоосвіти, уміють швидко адаптуватися до змін і самостійно приймати адекватні рішення.

Самостійна робота студентів завжди була найважливішим складовим елементом навчального процесу. Вона розрахована на формування науково-професійних якостей майбутнього вчителя. Конкретне призначення самостійної роботи полягає в тому, щоб сформувати у кожного студента допитливість, здібності аналітичного мислення.

Самостійна робота студентів розширює сферу входження в досліджувану проблему. Проведення самостійної роботи з літературою, практиками й інші види діяльності не можуть зводитися до так званого закріплення того, що почув і записав студент на лекції. У самостійній роботі, особливо з курсу «Робочі машини», студент розширює і поглиблює свої знання, наукові підходи та переконання. Отже, самостійна робота студентів є продовженням аудиторних занять в процесі оволодіння програмним матеріалом. Крім того, самостійна робота повинна формувати наукові інтереси, розширювати науковий світогляд, допомагати включатися в технологічні дослідження, що більше усього захоплює студентів [3].

Самостійна робота, аналітично проведена в розумній логічній системі, формує дуже важливі професійні якості молодого вчителя. Адже в школі творча розробка і проведення занять, виховна ро-

бота, навчальна діяльність вимагають від учителя самостійної підготовки, роботи з методичною та науковою літературою, осмислення передового досвіду вчителів-новаторів.

Розширення і перебудова самостійної роботи студентів неодмінно призводить до зростання її виховної ролі. Відомо, що трудове професійне виховання починається в навчальному процесі. Навчання – це праця, і нелегка праця. А самостійна робота (активна розумова діяльність в аудиторії, а потім і цілеспрямована навчально-пізнавальна діяльність після занять) має особливий виховний потенціал: потрібні вольові зусилля, організованість, планованість – необхідні чинники самовиховання.

Тому в процесі вивчення дисциплін «Робочі машини» особлива увага приділяється організації самостійної роботи студентів, під час якої доцільно використовувати різні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності. Вона забезпечує розвиток таких важливих якостей особистості, як творча активність, ініціативність, в процесі пізнавальної діяльності, розширення та поглиблення знань під час самостійного пошуку необхідної інформації.

На теоретичних та лабораторно-практичних заняттях студентам пропонують такі форми самостійної роботи:

- опрацювання лекційного матеріалу з використанням конспекту лекцій, підручника, довідкової літератури;
- вивчення окремих змістових модулів курсу (тем або питань), що передбачені для самостійного опрацювання з метою реферування, анотовування, складання тезисного плану, конспекту тощо;
- реферування першоджерел;
- аналіз, синтез, порівняння, узагальнення явищ, фактів, закономірностей, викладених у друкованих джерелах інформації, з метою підготовки відповідей на поставлені напередодні запитання;
- складання таблиць, графіків, ілюстрацій; виконання графічних робіт;
- виконання вправ;
- підготовка додаткового матеріалу до лекції відповідно до заданого плану;
- підготовка до виступу на семінарському занятті;
- підготовка до проведення та захисту лабораторних (практичних) робіт;
- переклад іноземних текстів технічного спрямування;
- розв'язання і письмове оформлення задач, схем, діаграм, інших робіт графічного характеру;
- підготовка конспектів навчальних чи наукових текстів;
- виконання домашніх завдань, домашніх модульних робіт;
- підготовка до проведення контрольних заходів (здача змістових модулів, написання модульних контрольних робіт, іспитів тощо);
- моделювання процесів, уроків, навчальних занять, позакласних виховних заходів;
- виконання творчих завдань, які передбачають самостійне складання задач, тестових завдань, комплексу вправ тощо та їх оформлення;
- використання кейс-методів (ситуаційні завдання);
- виконання групових проектів;
- оформлення звітів за результатами практик, виконання науково-дослідних робіт, творчих завдань;
- підготовка наукових доповідей, анотацій, статей, тез;

– виконання підготовчих, інформаційних самостійних робіт;

– робота з пошуковими системами мережі «Інтернет».

Важливою складовою самостійної роботи студентів є виконання індивідуальних завдань.

Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно із забезпеченням необхідних консультацій з окремих питань з боку викладача та можуть бути в двох основних формах: інформаційні та індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ).

Інформаційні передбачають поєднання опрацювання довідників, словників, огляд фахових журналів, Інтернет-сайтів з виконанням практичних робіт (складання комплексу вправ, бібліографії досліджуваної проблеми, словникової вибірки, підготовку тез, конспектів).

Індивідуальні навчально-дослідні завдання – вид індивідуального завдання навчального, навчально-дослідного чи проектно-конструкторського характеру, що виконується на основі самостійного вивчення частини програмового матеріалу або його систематизації та узагальнення, для практичного застосування. ІНДЗ – є завершеною теоретичною або практичною роботою, може охоплювати одну, декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

ІНДЗ – це окремий обов'язковий змістовий модуль, який виконується самостійно й оцінюється як частка навчального курсу з урахуванням у загальній оцінці за курс. Питома вага ІНДЗ у загальній оцінці з дисципліни, залежно від складності та змісту завдання, може становити від 25% до 40%.

Зміст, структура, порядок подання та захисту ІНДЗ, критерії оцінювання розробляються викладачем і доводяться до відома студентів до початку його виконання.

Охарактеризуємо також інші форми самостійної роботи студентів.

Курсова робота (КР) з навчальної дисципліни – це індивідуальне завдання, яке передбачає розробку сукупності документів (розрахунково-пояснювальної або пояснювальної записки, при необхідності – графічного, ілюстративного матеріалу), та є творчим або репродуктивним рішенням конкретних завдань щодо об'єктів діяльності фахівця, які виконані студентом самостійно під керівництвом викладача згідно із завданням, на основі набутих із даної та суміжних дисциплін знань та умінь.

– Розрахунково-графічна робота (РГР) – індивідуальне завдання, яке передбачає вирішення конкретної практичної навчальної задачі з використанням відомого, а також (або) самостійно вивченого теоретичного матеріалу. Значну частину такої роботи складає графічний матеріал, який виконується відповідно до чинних нормативних вимог та з обов'язковим застосуванням комп'ютерної графіки, якщо це визначено завданням.

– Реферати, аналітичні огляди тощо – це індивідуальні завдання, які сприяють поглибленню і розширенню теоретичних знань студентів з окремих тем дисципліни, розвивають навички самостійної роботи з навчальною та науковою літературою. Ця форма індивідуальних завдань рекомендується для теоретичних курсів і дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклів. В одному семестрі кількість рефератів з різних дисциплін не може бути більше трьох. На виконання реферату з дисципліни у робочій навчальній програмі необхідно передбачити не менше 10-15 годин СРС.

– Контрольні роботи, що виконуються під час СРС (ДКР) – це індивідуальні завдання, які передбачають самостійне виконання студентом певної практичної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу. Контрольні роботи, як і розрахункові роботи, можуть передбачати певний ілюстративний матеріал.

– Консультація – форма навчального заняття, при якій студент отримує від викладача відповіді на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Усі ці види та форми самостійної роботи студентів організовуються за інноваційними програмами, а саме використовують комп'ютерні технології з мультимедійними програмами, запроваджують дистанційні форми організації, інформаційно-комунікативні технології, засобами ігрових форм організації і т.д.

Висновки. Отже, дидактичною умовою творчої активності студентів, які навчаються в педагогічному вузі, є раціональна організація їх навчальної та наукової роботи, яка є резервом підвищення ефективності процесу навчання і якості підготовки спеціалістів. У зв'язку з цим у сучасному вищому навчальному закладі все більшого значення набуває організація самостійної роботи студентів під керівництвом викладача на основі активних методів і новітніх засобів навчання.

Список літератури:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України / А. М. Алексюк. Підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів вищих навчальних закладів. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
2. Есипов Б. П. Самостоятельная работа учащихся на уроках / Борис Петрович Есипов. – М.: Учпедгиз, 1961. – 239 с.
3. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов: [учеб. пособие для ФПК вузов по дисциплине «Педагогика и психология высшей школы»] / В. А. Козаков. – К.: Высш. шк., 1989. – 251 с.
4. Пидкасистый П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении: Теоретико-экспериментальное исследование / Павел Иванович Пидкасистый. – М.: Педагогика, 1980. – 240 с.
5. Титаренко В. П., Цина А. Ю. Организация самостоятельной подготовки студентов до аудиторных занятий // Зб. наук. праць ПДПУ. – Вип. 2 (41). – Серія «Педагогічні науки». – Полтава, 2005. – С. 141-157.
6. Чередов И. М. Методика планирования школьных форм организации обучения. – Омск, 1983.

Трутен С.С., Пашинський Л.Н.

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Т.Г. Шевченка

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ КУРСА «РАБОЧИЕ МАШИНЫ»

Аннотация

В статье рассматривается содержание понятия «самостоятельная учебная работа», анализируются пути ее организации во время подготовки студентов к аудиторным занятиям по учебной дисциплине «Рабочие машины» в педагогическом вузе.

Ключевые слова: самостоятельная учебная работа студентов, педагогический вуз, «рабочие машины», подготовка к занятиям, ИДЗ, курсовая работа.

Truten S.S., Pashunskuy L.M.

Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy
named after Taras Shevchenko

ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDY OF COURSE «WORKING MACHINES»

Summary

In the article, the content of the concept «independent educational work» is examined. The ways of its organization during preparation of students to class exercise on educational discipline «Working Machines» in pedagogical higher educational institution are analysed.

Keywords: independent educational work of students, pedagogical higher educational institution, «Working Machines», preparation to classes, individual research project, term paper.

УДК 378.016

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Фурс Т.І.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

Стаття присвячена теоретичному аналізу складових професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов. Зазначається необхідність впровадження компетентнісного підходу у вищу педагогічну освіту. Розглядаються ключові компетентності майбутнього вчителя іноземних мов. Аналізується зміст професійної компетентності майбутнього учителя іноземних мов. У ході теоретичного аналізу пропонується структура професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов.

Ключові слова: компетентнісний підхід, ключові компетентності, професійна компетентність.

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації, інтеграції соціальних та економічних систем до європейського простору зумовлюють необхідність докорінної реформації системи освіти. Фахова підготовка повинна забезпечувати майбутнього спеціаліста всіма необхідними вміннями, навичками та особистісними характеристиками для того, щоб він відповідав новим професійним стандартам та був конкурентоспроможним на європейському ринку праці. Не виключенням є проблема якісної підготовки фахівця такого рівня у сфері освіти. З огляду на це, основним завданням вищого педагогічного навчального закладу є підготовка вчителя відповідного рівня для високоякісної роботи в сфері освіти, конкурентоспроможного на міжнародному ринку праці, здатного орієнтуватись у суміжних галузях знань та діяльності, підготовленого до професійної та соціальної мобільності. Основним напрямом модернізації освіти у багатьох країнах Європи є орієнтація освітніх стандартів

та навчальних програм на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його впровадження. У процесі становлення компетентнісного підходу у вищій педагогічній освіті гострим стало питання щодо формування професійної компетентності та визначення її складових, ключових компетентностей майбутнього вчителя іноземних мов. Науковий пошук у вирішенні поставленої проблеми триває і дотепер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ефективного впровадження компетентнісного підходу у вищу педагогічну освіту та визначення ключових компетентностей майбутнього вчителя іноземних мов знайшла відображення у багатьох наукових працях педагогів та психологів. Проблема визначення та диференціації термінологічного апарату в межах компетентнісного підходу висвітлена у працях І.О. Зимньої, О.М. Мутовської, Дж. Равена, Р. Уайта, Н. Хомського, А.В. Хуторський та ін. Питання визначення сутності компе-